

BARKAMOL AVLOD MAKTABI MENING KELAJAGIM

Shomurotova Yulduz Majidovna

“Barkamol avlod” Respublika bolalar maktabi
metodisti (uslubchi)

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada kompetentlik tushunchasi va iqtisodiy kompetentlikning mazmun-mohiyati tahlil. Shuningdek, Barkamol avlod bolalar maktablari direktorlarining iqtisodiy kompetentligini rivojlantirish masalalari muhokama etilgan.

Kalit soʻzlar: kompetentlik, iqtisodiy bilim, iqtisodiy kompetentlik, iqtisodiy faoliyat, iqtisodiy barqarorlik.

KIRISH

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, yurt istiqboli uchun mas’uliyatni oʻz zimmasiga olishga qodir boʻlgan rahbar kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirishning uzluksiz tizimini doimiy ravishda takomillashtirib borishni talab qilmoqda. Bugungi kunda zamonaviy Barkamol avlod bolalar maktablari direktorlari nafaqat pedagogika, psixologiya, ma’muriy boshqaruv asoslarini bilishi, balki moddiy, moliyaviy, mehnat resurslari boshqaruvini marketing tahlili asosida tashkil etish, ta’lim muassasasining iste’molchilik, buyurtmachilik, tadbirkorlik kabi turli faoliyatlarida ham iqtisodiy samarali qarorlar qabul qila olishi lozimligi talab etilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 11 iyuldagi «Oliy va oʻrta maxsus ta’lim sohasida boshqaruvni isloh qilish chora-tadbirlari toʻgʻrisida»gi PF-5763-son farmonida zimmasiga yuklatilgan vazifalarni samarali va yuqori professional darajada bajarishga qodir rahbar xodimlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirishning uzluksiz tizimini tashkil etish, takomillashtirib borish, ularning kasbiy mahorati sifati va darajasini oshirish muhim vazifa sifatida ta’kidlandi. Oʻz navbatida kasb-hunar ta’limi sohasida ham rahbar, ham pedagog kadrlarning malakasini oshirish tizimini yangi bosqichga koʻtarish, ularning kasbiy malakasini oshirishning zamonaviy shakllarini hamda muqobil, uzluksiz malaka oshirish tizimini amaliyotga joriy etish dolzarb vazifa sifatida qaralmoqda. «Kompetentlik» tushunchasi ta’lim sohasigapsixologik ilmiy izlanishlar natijasida kirib kelgan. Psixologik nuqtai nazardan, kompetentlik «noan’anaviy vaziyatlar, kutilmagan hollarda mutaxassisning oʻzini qanday tutishi, muloqotga kirishishi, raqiblar bilan oʻzaro munosabatlarda yangi yoʻl tutishi, noaniq vazifalarni bajarishda, ziddiyatlarga toʻla ma’lumotlardan

foydalanishda, izchil rivojlanib boruvchi va murakkab jarayonlarda harakatlanish rejasiga egalik» ni anglatadi.

Kompetentlik deganda, ko'pincha shaxsning faoliyat yuritishga umumiy qobiliyati va uning kasbiy tayyorgarligida namoyon bo'luvchi bilim va tajribalariga asoslangan integratsiyalashgan sifatlar nazarda tutiladi. N.A. Muslimov kompetentlik tushunchasini shaxsiy sifatlar to'plami va kasbiy sohaning tayanch talablari sifatida namoyon bo'lishi bilan uning mohiyatini ochib bergan. «Kompetentlik – bu talabaning shaxsiy va ijtimoiyahamiatga ega kasbiy faoliyatining amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning egallanishi hamda ularni kasbiy faoliyatda qo'llay olishi bilan ifodalanadi».

МУХОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Shuningdek, professional ta'lim tizimini ilg'or xorijiy tajribalar asosida takomillashtirish, boshlang'ich, o'rta va o'rta maxsus professional ta'lim bosqichlarini joriy qilish orqali mehnat bozori uchun malakali va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash hamda mazkur jarayonga ish beruvchilarni keng jalb qilish maqsadida, O'zbekiston Respublikasida Ta'limning xalqaro standart tasniflagichi darajalari bilan uyg'unlashgan yangi ta'lim muassasalari tarmog'i tashkil etilmoqda. Kasb-hunar ta'limi tizimini tubdan qaytako'rib chiqish, maqsadli, kontrakt va buyurtmalar asosida ta'lim xizmatlarini tashkil etish va rivojlantirish borasida keng ko'lamlil ishlar olib borilayotgan bugungikunda innovatsiyalarga nisbatan ochiq, strategik rejalashtiruvchi, murakkab sharoitda ham oqilona qaror qabul qila oluvchi, iqtisodiy muammolarni o'z vaqtida mustaqil hal eta oladigan, iqtisodiy bilimga ega, tashabbuskor rahbar xodimlarga talab ortib bormoqda. Shu bilan birga professional ta'lim muassasalarini mablag' bilan ta'minlash, maqsadli buyurtmalar, o'quvchilarni davlat buyurtmasi, to'lov-kontrakt, tegishli vazirlik, idoralarning budjetdan tashqari mablag'lari asosida ta'lim xizmatlarini tashkilotish, moliyalashtirish, ta'lim tizimiga grantlar, investitsiyalarni keng jalb etish, mavjud resurslardan samarali va oqilona foydalanish, moliyaviy resurslar hisob va hisobotlarni elektron vositalar asosida axborotlashtirish, davlat xaridlarini tashkil etish, budjetdan tashqari mablag' ishlab topish faoliyatini rivojlantirish va pirovard natijada professional ta'lim muassasalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash kabi vazifalar boshqaruv xodimlarining iqtisodiy bilim, ko'nikma va malakalariga yangi talablarni yuklab, ularning iqtisodiy kompetentligini rivojlantirishni taqozo etmoqda. Kompetentlik – shaxsiy sifatlar to'plami bo'lib, muayyan sohadagi vazifalarni egallangan muhim, doimiy rivojlanib boruvchi kompetensiyalar asosida bajara olish qobiliyati.

Shuningdek, kompetentlik tushunchasining mohiyatini amaliyotga yo'naltirilgan bilimlar, ko'nikmalar, qobiliyat, xulq atvor kabi integratsiyalashgan shaxsiy sifatlar to'plami tashkil etar ekan, iqtisodiy kompetentlik tushunchasini quyidagichi izohlashimizga zamin bo'ldi: «Iqtisodiy kompetentlik - jamiyat rivojlanishiga mos iqtisodiy bilim,

ko'nikma, malakalarni doimiy egallab borish qobiliyati bo'lib, turli iqtisodiy vaziyatlarda ularning amaliyotga maqsadli tatbiqi bilan bog'liq shaxsiy rivojlanib boruvchi sifatlar yig'indisidir». Iqtisodiy kompetentlik va uning tarkibiy qismlari bilan bog'liq masalalar ko'plab tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlarida o'rganilgan va tadqiqotlari doirasida u yoki bu darajadagi xulosalar shakllantirilgan bo'lsa-da, uning muayyan tarkibiy komponentlariga quyidagicha izoh beriladi.

Barkamol avlod bolalar maktablari direktorlari iqtisodiy kompetentligining tarkibi bir biriga bog'liq bo'lgan quyidagi komponentlardan iborat:

- **motivatsion** – jamlangan va yetarlicha barqaror ehtiyojlar tizimi, iqtisodiy faoliyat uchun muhim sabablar, turli iqtisodiy kompetensiyalarga ega bo'lishga qiziqish bilan tavsiflanuvchi;

- **kognitiv** – asosiy iqtisodiy tushunchalarni ifodalovchi tizim (iqtisodiyot, iqtisodiy qonunlar, talab, taklif, mahsulot), iqtisodiy nazariyalar, tushunchalar, modellar, davlatning iqtisodiy siyosatini olib borishga yondashuvlar, iqtisodiyotning xalqaro muammolari; kasbiy faoliyatda iqtisodiyotasoslari (qonunlar, korxonaning iqtisodiy faoliyati usullari, iqtisodiy rejalashtirish, nazorat va audit va boshqalar).

- **amaliy** - iqtisodiy muammolar va vaziyatlarni hal qilish, iqtisodiy ko'nikma va qobiliyatlar kombinatsiyasiga asoslangan iqtisodiy hisob-kitoblarni olib borish, biznes rejalarni tuzish, buxgalteriya hisobini yuritish, turli xil iqtisodiy vaziyatlarda kasbiy muammolarga iqtisodiy yechim tanlashni amalga oshirish, iqtisodiy faoliyatda axborot texnologiyalaridan foydalanish, fuqarolik iqtisodiy xatti-harakatlariga rioya qilish va boshqalar.

- **shaxsiy** - bir qator muhim iqtisodiy fazilatlardan iborat: faollik, mustaqillik, ijodkorlik, samaradorlik, mehnatsevarlik, qat'iyatlilik, tashabbuskorlik. Iqtisodiy kompetentlik tushunchasi bilan yondosh mazmunda, muammo sifatida belgilangan kasb-hunar ta'limi tizimi boshqaruv xodimlarining iqtisodiy kompetentligi negizida qanday sifatlar aks etishi, uning mohiyati, kasb-hunar ta'limi tizimi boshqaruv xodimlari, o'zlarida iqtisodiy kompetentlikning qanday sifatlarini yoritish zarurligi borasida yuzaga keladigan savollar «kasb-hunar ta'limi tizimi boshqaruv xodimlarining iqtisodiy kompetentligi» tushunchasini mohiyatan tadqiq qilish zaruriyatini belgilaydi. Barkamol avlod bolalar maktablari direktorlarining zarur kasbiy fazilatlari bilan bir qatorda, turli murakkablik darajasidagi iqtisodiy vaziyatlarni muvaffaqiyatli hal eishga imkon beradigan kasbiy mahoratni biz kasb-hunar ta'lim muassasalari boshqaruv xodimlarining iqtisodiy kompetentligi sifatida tahlil qilib, uning mohiyatini aniqlashni zarur deb belgiladik.

XULOSA

Demak, bugungi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar sharoitida, malaka oshirish jarayonlarida professional ta'lim tizimi muassasalarining moliyaviy mustaqilligi va iqtisodiy samaradorligini ta'minlashga qaratilgan tizim boshqaruv xodimlarining

iqtisodiy kompetentligini rivojlantirishda quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratilishni maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

– professional ta'lim tizimi boshqaruv xodimlarining iqtisodiy faoliyatlari sohasiga oid seminar-treninglar, vebinarlar, boshqaruvning iqtisodiy muammolariga oid konferensiyalar, mustaqil iqtisodiy bilimlarni o'zlashtirish, qisqa muddatli o'quv kurslarini tashkil etish asosida malaka oshirish uzluksizligini ta'minlash;

– bevosita malaka oshirish kurslarida, o'quv dasturlari va tegishli modullar mazmunlarini tizim boshqaruv xodimlarining real iqtisodiy faoliyatlari natijasida yuzaga keladigan o'quv ehtiyojlari va talablariga moslashtirish. Muammoli, keys stadi, loyihaviy metodlar elementlarini o'z ichiga olgan andragogik shuningdek, ilmiy tadqiqotlar natijalariga asoslangan ta'lim jarayonlarini keng joriy etish;

– professional ta'lim tizimi boshqaruv xodimlari malaka oshirish jarayonlarining turli shakllarida, iqtisodiy kompetentlik tarkibini tashkil etuvchi kompetensiyalarni faol o'zlashtirish motivatsiyasini rivojlantirish;

– professional ta'lim tizimi boshqaruv xodimlari iqtisodiy kompetentligini rivojlantirishga qaratilgan maxsus o'quv kurslarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etilishi muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 25 yanvardagi «Umumiy o'rta, o'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-5313-son farmoni.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 3 fevraldagi «O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi markazi faoliyatini takomillashtirish to'g'risida»gi PQ-3504-son qarori.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 11 iyuldagi «Oliy va o'rta maxsus ta'lim sohasida boshqaruvni isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-5763-son farmoni.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 sentabrdagi «Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» gi PF-5812 sonli farmoni.

5. Muslimov N., Usmonboeva M., Sayfurov D., Turaev A. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. - T., 2015. -4-5-b.